

Hyvää elämää metsistä

SEPPO VEHKAMÄKI (2006; toim.). *Metsät ja hyvä elämä – monitieteinen tutkimusraportti*. 447 s. Metsäkustannus, Helsinki.

Metsällä tarkoitetaan yhtenäistä puukasvillisuutta, jota esiintyy hyvin erimuotoisena kaikissa maanosissa Antarktista lukuun ottamatta. Useimmiten metsä ymmärre-

Tikkanen, Matti (2007). Hyvää elämää metsistä. *Terra* 119:3–4, 288–290.

© 2021 kirjoittaja. Kirjoitus on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0) -lisenssillä.

tään vain puustoksi, mutta siihen kuuluu myös pensaita, varpuja, ruohokasveja, sammalia, sieniä sekä erilaisia eläimiä. Koko maapallossa lasketaan olevan metsiä noin 40 miljoonaa neliökilometriä, eli yli neljännes maasta. Suomessa peräti 70 prosenttia maa-alasta peittää metsä. Suomalaisille merkityksellinen metsä on tarjonnut poltto- ja tarvepuuta, teollisuudelle raaka-ainetta ja kansalle vaurautta. Sieltä on saatu marjoja ja riistaa, katovuosina jopa viljan korvikkeeksi pottua. Viime aikoina metsän arvo on korostunut fossiilisia polttoaineita korvaavana energialähteenä. Metsä on yhä useammalle myös rauhoittumisen ja virkistymisen paikka, joka tarjoaa aineksia hyvään elämään.

Metsämiesten Säätöstä tulleesta aloitteesta sai alkunsa Metsät ja hyvä elämä -tutkimushanke, jossa tutkittiin metsätalouden sosiaalisen kestävyyden käsitettä ja sisältöä. Kestävyyttä tutkittaessa näkökulma voi olla taloudellinen, ekologinen tai sosiaalinen. Viimeksi mainittu jaetaan joskus sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi kestävyydeksi. Metsää ja metsien käyttöä koskevia ilmiöitä arvioitaessa niitä tarkastellaan kuitenkin useimmiten samanaikaisesti ja ne ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tarkastelun näkökulmasta ja sen laajuudesta riippuen kestävyyttä kuvaavia arvoja painotetaan eri tavoin. Mitä laajempi näkökulma, sitä varmemmin tarkastelussa on mukana erilaisia arvoja.

Metsät ja hyvä elämä -hanke organisoitiin kuudeksi osatutkimukseksi näistä näkökulmista kestävyteen ja käsitteen synteisiin. Sosiaalinen kestävyys ja sitä kuvaavat arvot ovat olleet lähtökohdan mukaisesti keskeisiä. Hankkeessa kirjoittajina oli yhdeksän tutkijaa Helsingin, Joensuun ja Turun yliopistoista ja Metsämiesten Säätön rahoittaman monitieteisen loppuraportin toimitti Seppo Vehkamäki Helsingin yliopiston taloustieteen laitokselta. Raportin tavoitteena on kuvata, miten suomalaisen yhteiskunnan ja metsien käytön suhde on muuttumassa. Raportissa hyödynnetään historiallista näkökulmaa ja pohjustetaan tulevan kehityksen arviointoja.

Teoksen ensimmäisessä osassa Vehkamäki tarkastelee metsien käytön ja hyvän elämän murrosten vuorovaikutusta kestävyysajattelun näkökulmasta Euroopassa ja Suomessa. Tarkastelutapa on systemiteoreettinen ja ulottuu valistuksen ajalta jälkiteolliseen aikaan. Painopiste on Suomessa, jonka metsien käyttö on kuitenkin ollut osa eurooppalaista perinnettä. Historiallisesti voidaan todeta suomalaisten metsäsuhteen olleen elämää murroksesta murrokseen. Järjestetyn metsätalouden ja metsänhoidon käyttöönotto, Suomen teollistaminen, hyvinvointivaltion luominen, jälkiteollisen yhteiskunnan syntyminen ja metsäteollisuuden globalisoituminen ovat Vehkamäken mukaan merkinneet sekä metsien käytön että yhteiskunnan jonkinasteisia murroksia.

Uskontotieteilijät Riku Rinnekangas ja Veikko Anttonen tarkastelevat kahta erityistä metsätiedon lajia: asian- tuntijatietoa sekä paikallista, metsänomistajien henkilökohtaiseen kerrontaan perustuvaa tietoa, joka liittyy metsän käytön sosiaalisen kestävyyden tulkintaan. Haastatellut lieksalaiset metsänomistajat ovat suomalaisessa metsänkäytössä viimeisiä ammatinharjoittajia, joiden metsäsuhde ei edellytä alan opintoja eikä metsätyö ole enää monille heistä päätulolähde. Metsällä on silti yhä keskeinen sija alue- ja paikallistaloudessa sekä ihmisen arjessa. Kirjoittajien mukaan haastatelluilla oli tarve hal-

lita paitsi omistamiseen, myös vallitsevaan ”metsäpuheeseen” liittyvää käsitteistöä, kuten halu kontrolloida omistamisen ulkopuolisia normeja ja vaatimuksia.

Ekologit Kati Vierikko ja Jari Niemelä käsittelevät artikkelissaan ekologisen kestävyyden sosiokulttuurista rakentumista ja niitä julkilausumattomia rajoja ja ehtoja, joita sosiaalinen ympäristö, kulttuuri ja yksilö asettavat ekologiselle kestävyydelle. He analysoivat ihmisten toimintaympäristön, arvojen ja tietämyksen vuorovaikutusta sekä eri ekologisen kestävyyden käsitteelle annettuja merkityssisältöjä. He selvittävät, miten yksilön toiminnallinen arki heijastuu ekologisen kestävyyden tulkintaan. Tutkijat toteavat muun muassa, ettei käytettävissä oleva tiedon määrä näytä suoranaisesti vaikuttavan haastateltujen näkemyksiin ekologisesta kestävyydestä. Sen sijaan kysymys on pikemminkin erilaisista tulkintatavoista ja arvottamisesta toimintaympäristön viitoittaman tulkintakehyksen kautta.

Kirves, moottorisaha ja monitoimikone voisivat olla yhteiskuntatieteitä edustavien Pertti Rannikon ja Katja Tervon artikkelin symboleina. Niillä kaikilla on ollut keskeinen asema puunkorjuussa ja suomalaisen hyvinvoinnin rakentamisessa. Näkökulma on paikallisten ja arkiten muutosten erittelyssä. Mitä on tapahtunut niille ihmisille, jotka ovat kirvestä, moottorisahaa ja monitoimikonetta käyttäneet? Kirjoittajat pyrkivät myös selvittämään, miten suomalainen hyvinvointivaltio ja yhteiskunta ovat näitä ihmisiä kohdelleet. Tutkimusaineisto on tässäkin koottu Lieksan alueelta, jossa riippuvuus metsätoista on ollut ja on edelleen huomattavasti maan keskitasoa suurempi. Paikallisen näkökulman avulla kirjoittajat antavat metsätyön merkityksestä elävän ja havainnollisen kuvan. Alueen kylät eivät ole kyenneet sopeutumaan nopeisiin metsätalouden muutoksiin. Metsätyön loppuessa kylälaisten hyvinvointi on vähentynyt ja palveluja karsittu.

Metsätutkijat Matti Vaara ja Olli Saastamoinen luovat kuvakulmia suomalaiseen elämäntapaan. Puu ja muut metsätuotteet näkyvät kaikkialla ihmisten arjessa rakennusmateriaalina, käyttöesineinä ja ravintona. Metsien merkitys on huomattava, vaikka siihen liittyvät toiminnot ovat hiljalleen muuttuneet työkeskeisistä vapaa-aika-keskeisiksi. Artikkelin mukaan tutkimusajankohtana 1999–2000 vähintään kymmenvuotiaat suomalaiset käyttivät polttopuutöihin, puurakentamiseen sekä veistoon ja pienrakentamiseen aikaa yhteensä 208 000 henkilötyövuotta. Melko huomattavaan arkeen aherrukseen käytetty aika on vertailukelpoinen ja huomattavan suuri verrattuna minkä tahansa teollisuudenalan työllistävään vaikutukseen, vaikka tekemisen luonne ja motiivit ovatkin erilaiset. Myös muiden luonnontuotteiden hyödyntämiseen käytetty vapaa-ajan työpanos on merkittävä – noin 4,5 miljoonaa suomalaista käytti niihin sekä ulkoilu- ja virkistystoimintaan yhteensä noin 690 000 henkilötyövuotta vastaavan ajan.

Kirjan viimeisessä artikkelissa viiden metsätutkijan työryhmä analysoi metsien metsätaloudellisen käytön taloudellisia, sosiaalisia ja ekologisia arvoja kuvaavien muuttujien vuorovaikutusta 41 seutukunnan alueella viime vuosikymmenen vaihteessa. Tulokset osoittavat, että metsätalousvaltaisilla alueilla metsätaloudellisten kestävyyskomponenttien väliset vaihtosuhteet ovat ristiriitaisia. Metsätaloudellisella aktiivisuudella on negatiivinen vaihtosuhte riistarikauden ja metsäkanalinnuston kanssa,

mutta positiivinen vaikutus puulajidiversiteettiin. Tekijät toteavat, että kestävään metsätalouteen liittyy aina arvoja eturistiriitoja, eikä kokonaiskestävyyttä voida kvantifioida pelkästään tilastollisilla muuttujilla.

Kirjoittajat päätyvät toteamukseen, että yleistä sosiaalisen kestävyuden määritelmää ei hankkeessa kyetty tuottamaan, eikä se muuttuvassa maailmassa olisi mahdollistakaan. Metsät ovat joka tapauksessa hyvä elämän voimavara, jonka turvin ihmisten toimintakykyä ja tarpeiden tyydytystä voidaan ylläpitää ja parantaa. Toiminta-

tavat ovat muuttuneet historian kuluessa ja muuttuvat koko ajan. Myös metsiä hyödyntävät yhteisöt muuttuvat. Useimmat muutokset ovat peruuttamattomia, eikä menneeseen ole paluuta.

MATTI TIKKANEN
*Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto*